

Synpunkter på:
Från ord till handling.
På väg mot en nationell biblioteksstrategi.
Utkast. Maj 2018
Kungliga biblioteket.
Nationell biblioteksstrategi

2018-09-03

Från ord till handling. På väg mot en nationell biblioteksstrategi, Utkast - presenterades i maj 2018 som ett första utkast till en kommande nationell biblioteksstrategi. Dokumentet uppmanar till reaktioner, synpunkter och reflektioner.

Som förbundsrektor på studieförbundet Bilda berör strategin mig och oss i allra högsta grad. Jag var dessutom inbjuden och deltog på ett seminarium den 14 februari 2018 där den centrala frågan var Är det biblioteken som behöver barnen eller är det barnen som behöver biblioteken? Ett spännande sätt att försöka vända perspektiven men också ett sätt att få användarna i centrum. Jag deltog på seminariet och framförde synpunkter både i egenskap som ny förbundsrektor på Bilda men också med mina många år av erfarenheter i mediebranschen både kommersiellt och inom public service. Mina huvudsakliga synpunkter under seminariet gällde samarbete, samverkan, utbildning och kompetensutveckling.

Statens ambition med en nationell biblioteksstrategi är mer än lovvärd. Det arbetet som sekretariatet för en nationell biblioteksstrategi gjort är omfattande och viktigt. Viktigt för att kunskap, bildning och information är grunden i en verklig demokrati. Den analys och de strategiska ställningstagande som utkastet Från ord till handling skriver fram är många gånger samhällsfrågor med olika tolkningsmöjligheter och olika kunskapsfält. Allt har konsekvenser för individer, organisationer och myndigheter. De sex områdena i strategin är breda och delvis varandras förutsättningar: demokrati, tillgänglighet, utbildning, digitalisering och infrastruktur. Inom samtliga områden föreslår utredning åtgärder och strategiska val. De flesta åtgärder är direkt för bibliotekets verksamhet och utveckling.

Studieförbunden är beroende och stärks i sin verksamhet av ett väl fungerande biblioteksväsende. Men flera av de sex områdena har en ideologisk och ansvars överbyggnad som berör inte minst studieförbunden. Ingen inte ens bibliotek kan ensamt ha det totala ansvaret för varken demokrati, infrastruktur eller digitaliseringen.

Jag menar att om förslagen till de strategiska valen nationell biblioteksstrategi föreslår ska få verkliga effekter, behöver övriga aktörer inte bara erkännas som just aktörer utan också ingå i ett tydligare definierat och villkorat samarbete. Samarbete och samverkan som kräver kompetens, planering och tydlighet.

Jag vill kommentera fyra områden som jag anser centrala för studieförbunden: demokrati, tillgänglighet, utbildning och digitalisering/infrastruktur.

Demokrati

Målet är att utveckla och stärka invånarnas rätt till fri åsiktsbildning genom kunskap, litteratur och bibliotek. Biblioteken ska stödja och erbjuda alla medborgarna kunskap och information oavsett medieform. Biblioteken växte fram genom folkbildningen med läsebibliotek och studiecirkel. Att få tillgång till böcker var att få tillgång till kunskap. Att mötas i studiecirkel gjorde kunskap till bildning och gav människor makt över det egna livet. Det är demokratis förutsättningar.

För folkbildningen/studieförbunden är mötet, fysiskt eller digitalt avgörande. Studiecirkel, föreläsningar, debatter har en djup förankring i studieförbundens verksamhet. Att vara låntagare på ett bibliotek eller att vara deltagare i studieförbundens verksamhet är olika men som del i det demokratiska uppdraget kan bibliotek och studieförbunden stärka varandra. Dessutom möter studieförbunden och biblioteken olika människor bara stundtals samma. Det betyder helt enkelt att tillsammans möter man fler. Biblioteken är ett av få offentliga rum och offentliga rum behövs för möten och samtal. Bibliotekets lokaler är inte tillgängliga för studieförbunden villkorlöst. Summan av de tvås verksamhet blir att fler nås även om det inte blir alla. För att nå alla behöver samarbetet och samverkan vara ett överordnat villkor.

- Jag anser att en strategi där demokratifrågan är överordnad måste villkora samverkan. En biblioteksstrategi måste tydligt visa och kräva samarbete och samverkan men också formulera ett delat ansvar. Demokrati får inte bli en konkurrensfråga!

Tillgänglighet

Att göra kunskap tillgängligt är målet och att värna om behovet av öppna, fria, inbjudande, lättillgängliga och generationsöverskridande mötesplatser. Det är en bild som idag inte stämmer med verkligheten. Helt enkelt läggs bibliotek ner och öppettider är mer kontorstider än medborgarnas behov. Men det är också en tydlig syn på tillgänglighet som endast en fysisk tillgänglighet men jag tror att frågan är större. Det handlar om intellektuell tillgänglighet och det handlar om förutsättningar att förstå. Studieförbundens metoder och erfarenhet är att i cirkel, i diskussion, i samtal möta människor för att gemensamt i dialog förstå, det är mer än bibliotekens arbetsmetoder. Samtalet och dialogen ökar tillgängligheten men förutsätter tillgång till bibliotek. Studieförbundet Bildas livsnerv är inriktningen mot livsfrågor, tänkande, existentiella frågor, kulturell verksamhet och respekt för olikheter. Samtidigt är folkbildningen beroende av både mötesplatser och källor. Studieförbunden behöver biblioteken och jag menar att studieförbunden är nödvändiga för bibliotekens utveckling.

- Jag anser att tillgänglighet är både fysisk tillgänglighet i form av platser och rum men tillgänglighet är också möten för alla former av dialog. Det är inte fel på förslagen och inriktningen för biblioteken men effekterna blir större om studieförbundens och för den delen andra samhällsaktörs uppdrag och verksamheter inkluderas.

Utbildning

Målet är att skapa en stark och sammanhållen kedja av utbildningsbibliotek. Inom detta område ligger ett förslag som apostroferar till studieförbunden nämligen bibliotek inom vuxenutbildningen. Att bara resonera om utbildning när tidigare avsnitt handlat om demokrati och tillgänglighet förminska frågan. Kunskap och bildning är förbundna med varandra. Bildning rör frågan om förhållandet mellan mig som person och kunskapen. Bildande kunskap utvecklar mig själv och gör att kunskapen om världen och mig hänger samman. Information blir kunskap genom att tolka, förstå och sätta i ett sammanhang. Bildning är att se sig själv i hela det sammanhanget. Skrivningen om studieförbunden bildningsuppdrag och relationen till bibliotekens uppdrag är för svag och vag. Studieförbunden och folkhögskolorna spelar en stor roll för andra chanser för många, för unga, funktionsnedsatta och inte minst för nyanlända. Studieförbunden har tagit ett extremt stort ansvar för de som inte rymmer i utbildningskedjan. En stark kedja för utbildningsbibliotek ska innehålla vuxenutbildningens alla delar.

- Jag anser att studieförbunden spelar en avgörande roll i bildningskedjan både formellt och informellt. Det ansvar studieförbunden tar för människors andra chans är en kvalificerad del av människors kunskap- och bildningsbehov.

Digitalisering/infrastruktur

Enligt bibliotekslagen ska biblioteken främja litteraturens ställning och intresse för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet. Det förpliktar, det är mycket mer än låna ut. Det är i hösta grad en fråga om hur man förstår olika typer av texter och medier. MIK, medie- och informationskunnighet, en samhällsfråga som trots goda intentioner bara blivit en fråga om vad medborgarna ska kunna och en allmän fråga i digitaliseringsdiskussionen. Det är en makt och ägande fråga men också en kunskapsfråga. Det är synen på läsning och texter. Läsning är inte bara texter utan berättande, lyssnande, tittande. Studieförbunden lever i och av berättande och historia. Studieförbunden har ideologi, arbetsmetoder och kunskap om livet som berättelse och skapar kunskap. Det hjälper inte, som strategin gör, bara föreslå nya ord som bibbla istället för att googla! Åren med digitalisering och MIK har gått, pengar satsats och uppdrag delas ut och visst förändring sker men vad händer med medborgaren- med alla? Studieförbunden är en säkerhet och garanti för en demokratisk digitalisering.

- Jag anser att för att skapa förutsättningar för digitalisering, MIK och infrastruktur i medborgarnas intresse måste strategin eftersträva ett samverkande biblioteksväsende som överbrygger klyftor mellan kommuner, mellan aktörer, mellan kön, mellan generationer, mellan utbildningar. Helt enkelt bryta biblioteks logiken och våga samverka och samarbeta.
- Studieförbunden kan även bli en tydlig aktör vad gäller ett digitalt kompetenslyft både för medborgarna och bibliotekspersonalen.

Nationell biblioteksstrategi - vad betyder det?

Den fruktbara relationen till filosofins förflutna, särskilt till frågan om hur livet kan levas, är i det digitala och mediala samhället till stora delar förtvinad, men återstår att återvinna, kanske med

just dessa medel. Frågandet om liv och existens är, som bildningstanken säger oss, en oändlig process som aldrig tar slut. Vi blir aldrig färdiga. Vi blir ständigt till. (Bernt Gustavsson Tänkande om existensens villkor 2018)”

Risken är att strategin drunknar i insatser och åtgärder för att utveckla biblioteken och visst biblioteken behöver förändra och utveckla sin verksamhet. Så det är väl bra. Men strategin behöver tydligare visa på att den överbyggnad som ska stärka och bredda demokrati, infrastruktur/digitalisering och utbildning för tredje part, alltså medborgarnas rätt till fri åsiktsbildning. Strategin för inte vara ett självändamål för bibliotek. Och det behöver den inte om samverkan och samarbete och kanske en samsyn på medborgarperspektivet är målet. Demokrati byggs av människor!

- Jag vill att biblioteken förändras och utvecklas. Det behövs resurser, kompetensutveckling och strukturella förändringar. Förslaget innehåller genomarbetade förslag och synsätt för det. Men det finns en risk att de strategiska valen bara stänger in demokrati, infrastruktur och digitalisering i bibliotekslogiken. Effekterna uteblir. Det är farligt.

Mvh Åsa Paborn

Förbundsrektor studieförbundet Bilda